

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СЛУЖБОВИХ ВІДНОСИН У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

В статті розглядаються питання формування культури службових відносин як складного, специфічного явища, яке вимагає поглибленого аналізу, прийняття виважених рішень у системі підготовки військових кадрів. Автор досліджує сутність, найважливіші складові процесу формування культури службових відносин у курсантів. Сформульовані критерії і показники оцінки рівня їх сформованості, рекомендації органам військового управління, командуванню ВВНЗ щодо підвищення ефективності роботи з формування культури службових відносин у майбутніх офіцерів.

Ключові слова: формувати, культура, відносини, культура особистості, служба, курсанти, офіцери.

В статье рассмотрены некоторые проблемы формирования культуры служебных отношений как сложного, специфического явления, которое требует углубленного анализа, принятия взвешенных решений в системе подготовки военных кадров. Автор анализирует сущность формирования культуры служебных отношений у курсантов военных вузов, его критерии и показатели оценки. Сформулированы рекомендации органам военного управления, командованию ВВУЗ по повышению эффективности работы по формированию культуры служебных отношений у будущих офицеров.

Ключевые слова: формировать, культура, отношения, культура личности, служба, курсанты, офицеры.

Актуальність. Основою військової організації держави виступають Збройні Сили України (ЗС України). Складність завдань, виконання яких залежить від злагодженості та взаєморозуміння членів військової організації, висуває сьогодні високі вимоги до майбутніх офіцерів щодо оволодіння військово-професійними та спеціальними знаннями, формування в них високої внутрішньої культури, вміння ефективно взаємодіяти з людьми відповідно до прийнятих в суспільстві та у війську правил і норм життєдіяльності.

Аналіз досліджень та публікацій. Комплексний аналіз наукової розробленості в психолого-педагогічній літературі проблеми формування культури службових відносин у курсантів вищих військово-навчальних закладів (ВВНЗ) свідчить, що окремими авторами розглядалися різні аспекти їх навчання й виховання, підготовки в ході освітнього процесу. Системний підхід дослідження психологічних процесів, а також теоретичні положення, сформульовані військовими психологами В.С. Афаносенком [1], В.І. Осьодлом [12], О.Д. Сафінім, О.В. Тімченком, Г.Ю. Топольницькою [13], В.В. Ягуповим [15] та іншими дослідниками щодо закономірностей перебігу цих процесів у військових колективах [2, 3, 6, 10].

Разом з тим, цілісного дослідження процесу формування культури службових

відносин у курсантів ВВНЗ не проводилося. Недостатня наукова розробленість проблеми, відсутність ґрунтовних наукових публікацій на цю тему, в тому числі й у військовій пресі, її теоретична й практична значимість обумовили вибір теми статті.

Постановка завдання. Основні протиріччя в формуванні культури службових відносин мають місце між зростаючими вимогами до культури службових відносин військовослужбовців ЗС України і можливістю її формування в освітньому середовищі ВВНЗ; відсутність в рамках навчально-виховного процесу єдиних підходів до процесу формування культури службових відносин и необхідністю розробки критеріїв (показників) рівня культури службових відносин курсантів і його об'єктивної оцінки.

Все це зумовлює необхідність вирішення наступного завдання: здійснити аналіз проблеми формування культури службових відносин майбутніх офіцерів у ВВНЗ та запропонувати рекомендації щодо її вирішення.

Мета статті. Обґрунтувати сутність, найважливіші складові процесу формування культури службових відносин у курсантів, визначити критерії і показники оцінки рівня їх сформованості, запропонувати рекомендації щодо підвищення ефективності

роботи з формування культури службових відносин у майбутніх офіцерів.

Основний зміст. Культура службових відносин – складне, специфічне явище, що, в свою чергу, вимагає поглибленого аналізу. У зв'язку із чим доцільно охарактеризувати такі вихідні поняття, як «*формувати*», «*культура*», «*служба*» і «*відносини*».

Великий тлумачний словник сучасної української мови дає наступне визначення терміну «*формувати*», – виробляти в комуні-небудь певні якості, риси характеру і т. ін. [4]. Саме на це спрямований весь навчально-виховний процес у військових навчальних закладах і цілеспрямована, систематична взаємодія викладачів і курсантів. Їх спільна діяльність в рамках цього процесу виступає найважливішою умовою формування культури службових відносин.

Більш детального розгляду потребує поняття «*культура*». Сам термін «*культура*» черпає своє походження від латинського слова «*culture*», що в перекладі означає «*обробіток*», «*обробляти*», «*розвиток*». Культура: сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії; те, що створюється для задоволення духовних потреб людини; освіченість, вихованість; комплекс характерних інтелектуальних і емоційних рис суспільства; спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей, традицій і вірування [4, 8].

Психологічні визначення культури акцентують увагу на психічних механізмах формування культури, на навчанні та наслідуванні при засвоєнні культури [11].

Не менше значення в розглядаємій нами проблемі має й поняття «*культура особистості*». Культура особистості як цілісне утворення визначається глибиною, широтою й мірою освоєння та засвоєння нею національних та загальнолюдських надбань матеріальної і духовної культури, перетворенням їх на свій внутрішній духовний світ і вмінням застосовувати у процесі життєдіяльності та спілкування з іншими людьми. У сучасній науковій літературі найчастіше дане поняття розглядається по окремих напрямках у відповідності зі сферами суспільного життя й діяльності особистості: гуманітарна культура; правова культура; фізична культура; психологічна, педагогічна культура; інформаційна культура та ін. Усі перераховані

структурні елементи культури можна об'єднати поняттям культури службових відносин, хоча якісь їх складові, безсумнівно, є змістом і загальної культури [13].

Також важлива роль у розумінні сутності культури службових відносин має і поняття «*служба*». У науковій літературі й у побуті найчастіше нам доводиться зустрічатися з такими словосполученнями, як «*державна служба*», «*військова служба*», «*церковна служба*». Найбільший інтерес для нас репрезентує поняття «*військова служба*». Військова служба розглядається як особливий вид державної служби в Україні, яка полягає в професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я та віком громадян України, пов'язаній із захистом Вітчизни. Також необхідно відзначити, що військова служба – це певна соціальна роль, яку виконує індивід у складі соціально-професійної групи, що само собою має на увазі наявність певних відносин у даній групі.

Відносини між курсантами – це складний і багатобічний, діалектично суперечливий і динамічний процес. Від взаєморозуміння в процесі спілкування залежить характер відносин, які складаються між курсантами, коли виникають довіра або недовіра, симпатія або антипатія, співчуття або байдужність. У процесі міжособистісного спілкування в курсантському середовищі відбувається формування характеру, зміцнюються життєві позиції, освоюються культурні цінності, відтворюються різні типи особистостей.

Особливістю формування культури службових відносин у курсантів військових вузів, як основи їх особистості, є те, що вони соціальні за своєю природою, але індивідуальні за формами вираження.

Аналіз наукових джерел, практичної психолого-педагогічної діяльності, результатів опитування керівного складу, науково-педагогічних працівників, курсантів ВВНЗ дозволив визначити *сутність формування культури службових відносин у майбутніх офіцерів. Культура службових відносин у курсантів – це ступінь засвоєння й реалізації в їхній практичній поведінці, повсякденному взаємовідношенні політичних, правових, моральних, естетичних і інших вимог сучасного демократичного суспільства, а також вимог військової присяги, статутів, звичаїв і традицій, які*

склалися в ЗС України [2, 9, 11.]. В освітньому середовищі вона являє собою процес, що сприяє розвитку в них моральних, етичних і естетичних якостей, а також культури мовлення, в якому виробляються у курсантів певні якості, риси характеру, форми та способи спілкування [авт.]

Практика показує, що зниження загальнокультурного рівня курсантів сприяє росту правопорушень у курсантському середовищі, розмиванню їх громадянської позиції. Найчастіше виникнення конфліктних ситуацій у військовому колективі курсантів прямо пов'язане зі станом культури службових відносин. Так, наукові дослідження свідчать про те, що серед основних причин конфліктів виділяються: невміння спілкуватися (взаємодіяти) (20%); прагнення зайняти соціально престижний статус у військовому колективі (боротьба за лідерство, визнання, авторитет) (17%); відстоювання власних честі й гідності, порушених прав (12%); дії, спрямовані на відновлення справедливості (7%) [5].

Підготовка курсантів до службового спілкування варто розуміється як формування в курсантів інтелектуальної, психічної і соціальної готовності до ефективної участі в спілкуванні й освоєння способів практичної реалізації цієї готовності. Вона передбачає формування трьох груп умінь, спрямованих: на розвиток мислення і мови курсантів; формування у майбутніх офіцерів соціальних настанов; формування у курсантів комунікативних умінь.

Таке розуміння сутності процесу формування культури службових відносин у курсантів військових вузів обумовлює його психолого-педагогічний зміст і структуру та включає такі елементи, як: рівень інтелектуального розвитку курсанта, що показує, наскільки він засвоїв закони розвитку природи й суспільства; зрілість його світогляду, у якому знаходять вираження його погляди на всесвіт і своє місце в ньому; розвиненість правової, моральної, етичної й естетичної свідомості особистості курсанта, знання психології людини, колективу й т. ін., що багато в чому визначає як повсякденна поведінка та спілкування курсанта, так і його здатність вирішувати службові завдання.

Метою формування культури службових відносин у курсантів є засвоєння

майбутнім офіцером твердих знань загальновійськових статутів, звичаїв і традицій, які склалися в ЗС України, формування навичок і вмінь реалізації моральних, правових і етичних вимог суспільства в службовій діяльності.

Основні завдання щодо культури службових відносин – формування моральних уяв і понять, правил культурної поведінки й носіння форми одягу при виконанні службових обов'язків.

Виходячи із заданих мети й завдань, необхідно дотримуватись *принципів* формування культури службових відносин у курсантів військових вузів. Аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури дозволив виділити дві групи принципів: перша – принципи організації формування культури службових відносин у курсантів (гуманістична спрямованість; науковість; спадкоємність; послідовність; систематичність; наочність; естетизація життя курсантів); друга – принципи керівництва діяльністю курсантів (комбінація психолого-педагогічного управління з розвитком ініціативи й самостійності курсантів у процесі формування культури службових відносин; свідомість і активність курсантів; опора на позитивне в курсантові).

До функцій культури службових відносин можна віднести: трансляцію (передачу) соціального досвіду; пізнавальну (гносеологічну); регулятивну (нормативну); ціннісну (аксіологічну).

Таким чином, аналіз поняття «культури службових відносин» приводить до висновку, що це специфічний вид взаємин військовослужбовців, заснований на обміні діяльністю, інформацією, думками, почуттями, досвідом, уміньми й навичками, матеріальними й духовними цінностями за допомогою мови й інших знакових систем. У загальній культурі особистості курсантів військових вузів соціально значимим є тільки те, що сприяє підвищенню ефективності військової діяльності та вихованню всебічної, гармонійно розвинутої особистості [2, 6].

Висока культура службових відносин є гостро необхідною професійною якістю майбутнього офіцера, покликаного бути не тільки керівником, але й вихователем своїх підлеглих. Справедлива вимогливість, принциповість, високий професіоналізм, єдність слова й справи, стройовий вишкіл, точність і акуратність офіцера сприяють

утвердженню статутних, перейнятих повагою до особистої гідності військовослужбовців, службових відносин. У свою чергу, брутальність, безтактність, пихатість, неохайність, невимогливість, байдужність до потреб і турбот людей служать живильним ґрунтом для безладу, неорганізованості й порушення правил статутних взаємин.

На жаль, на сьогодні у ЗС України є окремі офіцери, для яких правилами життя не стали статутні вимоги: "...дорожити честю та гідністю військовослужбовця ЗС України", "...постійно бути зразком високої культури, скромності й витримки, берегти військову честь...". Деяка частина офіцерів відірвана від своїх підлеглих, через малий життєвий досвід і низьку підготовку проявляють некомпетентність в роботі з підлеглими, моральну «глухоту» через особисту невихованість.

Отже формування у майбутніх офіцерів певних норм поведінки відповідно до вимог *Кодексу честі офіцера ЗС України* набуває сьогодні особливого значення. Важливою рисою військової честі є правдивість, обов'язковість, вірність слову. Коли говорять: "Честь маю", – то це означає правдивість і твердість намірів, вірність слову, відповідальність за його виконання, принциповість у відстоюванні позицій. Справа честі – порядність, поважне ставлення один до одного, ніколи, ні в чому, ні за яких умов не втратити високу честь захисника Вітчизни.

Одна з найбільш важливих складових формування культури службових відносин у курсантів військових навчальних закладів є *єдність поглядів командирів, науково-педагогічних працівників на виховання курсантів*. Така єдність – найважливіша категорія офіцерської честі, причому мова йде не тільки про єдність поглядів офіцерів і курсантів як першооснови моральної сили й непереможності нашої армії, але й дбайливому відношенні командирів і начальників усіх ступенів до своїх підлеглих. Саме єдність поглядів командирів (начальників) на виховання підлеглих є підставою та надійним гарантом взаємоповаги й довіри, без яких немає взаєморозуміння, внутрішньої зосередженості, бойової злагодженості та керованості у військовому колективі. Завдяки єдності поглядів виконання вимог і наказів командирів знаходить силу не тільки

юридичного, але й морального закону [1, 2, 6, 15].

Необхідною складовою частиною культури службових відносин у курсантів є *культура мовлення*. Законом України «Про основи державної мовної політики» (зі змінами, внесеними відповідно до Закону України від 6 листопада 2012 року № 5475-VI) ст. 29 передбачено, що мовою статутів, документації, діловодства, команд і іншого статутного спілкування в ЗС України й інших військових формуваннях, створених відповідно до законодавства України, є державна мова.

Відомий педагог В.О. Сухомлинський справедливо називав мовну культуру людини дзеркалом його духовної культури. Зовсім неприпустимо, щоб армійський колектив перетворювався у свого роду «школу лихослів'я». У різноманітних ситуаціях міжособистісної взаємодії лихослів'я часто-густо є виявом агресії, яка спрямована на образу або заподіяння шкоди іншій людині. У класифікації різноманітних агресивних реакцій, яку склав американський психолог А. Басе, лихослів'я («образу словом») можна визначити як реакцію «активну, пряму, вербальну» [16]. В аксіологічному ракурсі лихослів'ям можна вважати слова та висловлювання, які заперечують цінність людини, її значущість. Вживання інвективної лексики – це порушення норм суспільної моралі і є фактичним визнанням свого психологічного банкрутства, капітуляцією перед ситуацією замість її опанування.

Те ж саме має місце з *правовими аспектами службових відносин*. Коли вони перебувають в руслі правових вимог – Конституції України, загальновійськових статутів, інших нормативних документів, – можна, за інших рівних умов, класифікувати їх як висококультурні. І навпаки, коли в спілкуванні між курсантами існують нестатутні відносини, що підпадають під дію юридичних норм про кримінальну або адміністративну відповідальність, культура службових відносин явно не на висоті. Таким же чином можна було б проаналізувати місце в культурі службових відносин таких її елементів, як інтелектуальна та фізична культура.

Центральне місце в культурі службових відносин у курсантів належить моральним і естетичним аспектам. Сучасна людина все більш тонко реагує на стиль службових

відносин, недобррозичливий тон у відносинах між людьми, невихованість і безкультур'я. Свій найбільш яскравий прояв морального й естетичного в культурі спілкування знаходить у *військовому етикеті* [7, 10].

Відносини між військовослужбовцями повинні ґрунтуватися на *взаємній повазі* – у питаннях служби вони звертаються один до одного на “Ви”. Начальники та старші за військовим званням у питаннях служби до підлеглих і молодших звертаються за військовим званням і прізвищем або тільки за званням, додаючи в останньому випадку перед званням слово “товариш”, а підлеглі і молодші за військовим званням звертаються до командирів і старших додаючи перед званням слово “товариш”.

Отже, розглянувши сутність і зміст формування культури службових відносин у майбутніх офіцерів, слід визначитись з *критеріями й показниками* оцінки рівня їх сформованості. В структурі формування культури службових відносин критеріями даного процесу виступають: *світоглядний, пізнавальний і поведінковий*.

Критерії і показники, наведені нижче (табл. 1), призначені для оцінки ефективності формування культури службових відносин у курсантів і можуть лягти в основу якісної й кількісної оцінки дослідно-

експериментальної роботи у ВВНЗ у рамках якої аналізується й оцінюється ефективність роботи посадових осіб різних категорій експериментальних курсантських підрозділів щодо формування культури службових відносин у курсантів.

Дослідницький задум застосування системи критеріїв і показників має на увазі наступне: три основні критерії є відбиттям організаційних складових процесу формування культури службових відносин у курсантів – на макрорівні, мезорівні, мікрорівні; *кожний із критеріїв характеризується трьома основними показниками*; кожний з показників вимірюється та оцінюється за власною шкалою, однак при цьому загальним для цих шкал є можливість інтерпретації даних у вигляді єдиної урівневої системи: низький рівень (до 3-х балів), середній рівень (від 3-х до 4-х балів), високий рівень (від 4-х до 5-ти балів).

Досягнути високої культури службових відносин у курсантів можна шляхом удосконалювання всіх цих складових, використовуючи все різноманіття форм і методів навчально-виховної роботи, підвищуючи повсякденну вимогливість до всіх суб'єктів спілкування.

Таблиця 1.

Критерії і показники оцінки рівня сформованості культури службових відносин у курсантів військових навчальних закладів

КРИТЕРІЙ	ПОКАЗНИКИ
1. СВІТОГЛЯДНИЙ	1. Усвідомлення цінностей культури службових відносин. 2. Мотивація до дотримання культури службових відносин. 3. Потреби в підвищенні рівня культури службових відносин.
2. ПІЗНАВАЛЬНИЙ	1. Знання організації дисциплінарної практики в підрозділі. 2. Уміння аналізувати й прогнозувати службові відносини. 3. Навичка оцінки культури службових відносин у підрозділі.
3. ПОВЕДІНКОВИЙ	1. Спрямованість поведінки й рівень військової дисципліни. 2. Уміння підкорятися й керувати. 3. Участь у службовій і позаслужбовій діяльності.

Зміст культури службових відносин у курсантів включає також багато інших елементів. Зокрема:

- рівень інтелектуального розвитку курсанта, що показує наскільки він засвоїв закони розвитку природи й суспільства;
- зрілість його світогляду, у якому знаходять вираження його погляди на всесвіт і своє місце в ньому;
- розвиненість політичної, правової, моральної й естетичної свідомості особистості курсанта, знання психології людини, колективу, що багато в чому

визначає як повсякденну поведінку та спілкування курсанта, так і його здатність вирішувати службові завдання.

Шляхами підвищення ефективності формування культури службових відносин у курсантів військових вузів слід визначити наступні:

- а) організаційний, основними умовами якого виступають: науково обґрунтоване планування заходів, спрямованих на формування культури службових відносин, прийняття результативних психолого-педагогічних рішень на основі вивчення

Питання психології

ціннісних установок і орієнтації курсантів; забезпечення органічної єдності навчання та виховання, культури у всіх її проявах; організація служби й навчання у відповідності з положеннями загальновійськових статутів тощо;

б) оптимізація методики формування культури службових відносин у курсантів військових вузів, умовами якої є: забезпечення особистої зразковості командирів (начальників), науково-педагогічного працівників в питаннях виконання службового та військового обов'язку, культури службових відносин, військової дисципліни; вибір ефективного підходу до здійснення виховання у всіх його функціях; індивідуальні й особистісні особливості суб'єктів навчально-виховного процесу;

в) підготовка суб'єктів освітнього процесу до формування культури службових відносин у курсантів військових вузів за умови: широкого використання суб'єктами соціологічних, психолого-педагогічних і інших дослідницьких методів у здійсненні своєї діяльності; володіння аналітичним мисленням; науково обґрунтованого «проблемного поля» конкретного курсанта; постійної роботи над підвищенням своєї професійної майстерності, культурного потенціалу і т. ін.

Також до них слід віднести і такі: удосконалення робочих програм і тематичних планів навчальних дисциплін; удосконалення методики проведення занять з курсантами; знання індивідуально-психологічних якостей курсантів та їх урахування в навчально-виховному процесі [3, 10].

Виходячи з вищевикладеного, *практичними рекомендаціями*, реалізація яких могла б сприяти подальшому підвищенню ефективності процесу формування культури службових відносин у курсантів військових вузів, можуть бути такі:

1. Департаменту військової освіти та науки Міністерства оборони України пропонується:

розробити цільову програму з формування культури службових відносин у курсантів військових вузів та розглянути її практичне впровадження в період проведення навчально-методичних зборів, інструкторсько-методичних занять в системі занять з командирської, воєнно-ідеологічної підготовки та інших заходів у ВВНЗ.

2. Командуванню вищих військових навчальних закладів пропонується:

з метою формування культури службових відносин у майбутніх офіцерів, реалізації відповідних технологій започаткувати навчальну дисципліну “Комунікативна культура офіцера” або навчальний курс “Формування вмінь службового спілкування у майбутніх офіцерів”;

узагальнювати й поширювати передовий досвід роботи посадових осіб по вихованню культури службових відносин у курсантів (не рідше одного разу в семестр);

виявляти та враховувати індивідуальні особливості офіцерів, які призначаються на посади командної ланки ВВНЗ, діагностувати їхні особистісні якості й підготовленість до роботи з курсантами;

у ході самостійної роботи рекомендувати курсантам приділяти більше часу вивченню навчально-методичних рекомендацій з питань, пов'язаних з формуванням культури службових відносин, що розкривають військові традиції офіцерського корпусу в різні історичні періоди;

включення у плани проведення культурно-виховних заходів з курсантами лекційних циклів, спрямованих на підвищення компетентності курсантів у сфері психологічних знань і міжособистісних стосунків;

Резюмуючи вищезазначене, слід окреслити, що подальше дослідження проблеми формування культури службових відносин у курсантів ВВНЗ доцільно проводити за наступними напрямками: професійна психолого-педагогічна підготовка командного складу військових навчальних закладів щодо формування культури службових відносин; розвиток професійно значущих якостей особистості курсанта в процесі формування культури службових відносин; розвиток культури службових відносин у військовослужбовців військової служби за контрактом.

Підготовка офіцера-лідера, спроможного організувати військовий колектив на якісне виконання поставлених завдань, створення серед підлеглих атмосфери сприятливих морально-етичних відносин, формування в майбутніх офіцерів необхідних морально-ділових якостей, норм поведінки є одними із головних завдань військових навчальних закладів.

Список літератури

1. Афанасенко В.С. Особистісні фактори ефективності управлінської діяльності військового керівника / В.С. Афанасенко : – дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Університет внутрішніх справ МВС України, – Харків, 2000.– 232 с.
2. Барабанщиков А.В. Педагогическая культура офицера / А.В. Барабанщиков. – М.: Воениздат, 1985. – 158 с.
3. Бисько И.А. «Педагогические основы взаимодействия преподавателей и курсантов в учебном процессе современной высшей военной школы» / И.А. Бисько. – Петродворец, ВВМУРЭ, 1992. – 98 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
5. Військово-соціологічні дослідження. // Взаємини у військовому колективі: ГУВР МО України, 2004. Справа №4. – С. 36–40.
6. Давыдов В.П. Исследование путей повышения эффективности воспитания курсантов высших военно-учебных заведений в процессе обучения В.П. Давыдов : дис. д-ра пед. наук. – М., 1977.
7. Захаренко С.В. Актуальные проблемы воинского этикета и культуры общения военнослужащих / С.В. Захаренко // Сборник научных статей соискателей, адъюнктов и аспирантов. – Новосибирск – 2010. – № 4 – С. 81–92.
8. Короткий енциклопедичний словник з культури. –К.: Україна, 2003.– С. 171.
9. Культура // Философия: Энциклопедический словарь. – М.: Гардарики. Под редакцией А. А. Ивина. – 2004.
10. Лямзин М.А. Развитие теории и практики военно-педагогической подготовки курсантов (слушателей) военных вузов / М.А. Лямзин: дис. д-ра пед. наук. М., 1997.
11. Матвеева Л.Л. Проблема визначення культури // Культурологія: курс лекцій: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Л.Л. Матвеева – К.: Либідь, 2005. – 512 с
12. Осьодло В.І. Психологічні засади становлення суб'єкта військово- професійної діяльності: автореф. дис ... д-ра психол. наук / В. І. Осьодло – К., 2013 . – 463 с.
13. Топольницька Г.Ю. Психологічні умови формування культури міжособистісних відносин у курсантів-прикордонників: дис... канд. психол. наук: 19.00.09 / Національна академія держ. прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2006. – 222 с
14. Философский словарь. 2-е изд., испр. и доп. / под ред. М.М. Розенталя, П.Ф. Юдина. М.: Политиздат, 1968. – С. 432.
15. Ягунов В.В. Військова психологія: [підручник]. – Київ: ТанDEM, 2004. – 656 с.
16. Buss A. Agression Pays // The Control of Agression and Violence Cognitive and Physiological Factors. – N. J. and L.: Academic Press, 1977. – P. 7–8.

Aleshchenko V. doctor of psychological Sciences, senior research worker

ACTUAL PROBLEMS OF FORMATION CULTURE OFFICIAL RELATIONS FOR FUTURE OFFICERS

Explore some of the problems of forming official relations as complex, specific phenomenon, which requires an in-depth analysis, the adoption of balanced decisions in the system of training of military personnel.

By the example of their own long-term experience service, working in the educational space of military educational establishments examines the importance of purposeful and systematic interaction between teachers and students in the process of joint activities in the framework of the educational process as critical conditions creating a culture of business relations . Formulated its indicators, recommendations to military control, command VVNZ to improve the efficiency of their work with the formation of the culture of business relations in the future.

Keywords: form, culture, relationships, culture personality, service cadets, officers.